



Quan el català es parlava a tota la França

Autor: Lluís M. Mandado i Rossell

Data de publicació: 03-04-2014

En Lluís M. Mandado ens exposa que el Jurament d'Estrasburg, un text datat al 842, no pot estar escrit en francès antic, sinó en occità.

L'emperador Napoleó1 féu portar de l'arxiu vaticà, com a botí de guerra, un document que demostra que el català o, si voleu, l'occità, es parlava fins al Rin. França diu que és "el document en francès més antic". És que el francès és el català? És clar! Abans, sí.

El document no és gaire extens, però és molt clar, i sabem amb certesa que té data del 842, molt anterior a qualsevol altre document en llengua neollatina.

La circumstància que l'origina és molt solemne i demostrativa. És un tractat internacional en què el sobirà d'Alemanya s'ha de fer entendre pels de la Gàl·lia. O sia, que les autoritats parlen en les llengües dels oients i aquests, en la pròpia. A Estrasburg els gals van escoltar el rei alemany i van parlar en català, perquè era la seva llengua. O el que ara diem occità, meridional, o patois.

No coneixem els seus dialectes, però podem creure que a Estrasburg o als llocs de residència de la cort habituals (París, Soissons, Tournai, Orleans, Colònia...) aquesta era la llengua dels romans francs. Les diferències amb l'occità de més al sud serien les dialectals normals; o sigui que, segons la mostra, podem pensar que "en", Gàl·lia amunt era "in", i "saber" i "poder" eren "savir" i "podir".

Pel que fa als francs, no caldrà recordar que parlaven una llengua germànica, que és la del mateix text posat en germànic. Admireu les astoradores semblances del que deien els emperadors francs a Estrasburg fa més de mil cent cinquanta anys, l'any 842.

Text post romà o dels llatins de l'època, més antic, en occità-català.

En negreta les paraules occitanes, però no franceses o més indiscutibles. Afegeixo una modernització incloent-hi variants possibles en català.

“Pro deo amur et pro christian poblo et nostro commun salvament, d'ist di in avant, in
Pro Déu amo/ur et pro cristià poble et nostre/o comú salvament, d'est dia en avant, en

quant deus savir et podir me dumat, si salvarai eo cist meon fradre
quant Déu saber et poder m'ha/és donat, sí salvaré eu/jo est meu frare/germà

Karlo et in aiudha et in cadhuna cosa, si cum om per dreit son
Carles et en ajuda et en caduna cosa, si com hom per dret son

fradra salvar dist, in o quid il mi altresi fazet, et ab
germà/frare salvar dec/dic, en o quan ell (a) mi altrament faci, et amb/ab

Ludher nul plaid nunquam prindrai, qui meon vol cist2 meon fradre Karle in
Lutar(i) null acte/joc (guerra) mai prendré, qui (de) meu vol est meu frare [qui me'n vol atacant mon germà] Carle en
damno sit.
Damne/dany sia.

Les tropes de Carles el Calb li responen
Si l'emperador franc d'Alemanya ha usat l'occità és perquè és la llengua dels seus oients romans. Lògicament els
romans presents li responen en occità, el que ara diuen despectivament “patuès”.

Llegiu i admireu-vos del jurament de les tropes gal·les, les que no eren pas franques, ja que els germànics entenien el
fràncic de Renània en què es redactà el mateix text destinat al rei de les Gàl·lies i els soldats franco-alemanys:

Prèviament us recordo que: Luduvics és Lluís i, que en occità, tant pot dir-se Carles com Carlos, com Carlus, però que
tal com està posat pot ser una forma comodí; “sacrament” és jurament; “Tengui” és “tenir”, enteneu “sostenir” o “no
mantenir el jurament si l'alemany no compleix”.

Si Lodhuvigs sacrament, que son fradre Karlo iurat, conservat, et
Si Ludovics sacrament, que (a) son germà/frare Carles (ha) jurat, (ha) conservat, et

Karlus meos sendra de suo part non lo tanit, si io returnar non l'int pois:
Carles meu senyor, de sua part no lo tingui, si io returnar no li'n puc:

ne io ne neuls, cui eo returnar int pois, in nulla aiudha contra Lodhuvig nun li iu er.
ni io ni nul, qui io returnar li'n puc, en nulla ajuda contra Ludovic non li jo faré. Eu seré.

Així, doncs, l'occità, i, per tant, el seu dialecte català, són els més propers al baix romà del segle V, cosa que indica
que ens entendríem molt bé amb la gent d'aquell temps.

Els arguments per fer-ho francès a vegades fan riure. Així, argumenten seriosament que “cosa”, no és pas “cosa”
occitana sinó “causa” de deliberació o plet o “sostenir”. I haurem de dir als de la langue d'oïl que és “chose”. Ja que
al s. IX, en francès no existia. En romà, gal o occità, sí. En francès “causa” és un cultisme del temps del classicisme
que s'inventa l'actual llengua de França. Llavors, ens preguntarem: I el text alemany, què hi diu, d'això? Mirant-ho
podrem sortir de dubtes.

Doncs et in aiudha et in cadhuna cosa és l'única diferència entre les dues traduccions, aquesta frase no hi és.

L'academicisme diu: Aquest text és en “gal·loromà”, i es molesta perquè, antigament, de manera equivocada, la gent
occitana que encara sabia la seva llengua deia que era en llengua occitana, ja que existeixen alguns mots que, a
primera vista, semblen pertànyer-li, com “sacrament”, que en francès és “serment”; “poblo” o “poble”, en neo franco-
francès “peuple”; “ab/ amb”, en francès “avec”.

Demostració que el català es parlava fins al Rin
D'aquesta manera ens arriben els estudis seriosos que argumenten que en el molt antic “Romà de la Gàl·lia” existien
aquests mots que ara al nord no tenen (perquè no parlaven la mateixa llengua romana que al sud). Quan troben algun

mot que coincideix amb l'occità, com "popla" o "ab", afirmen categòricament que era propi de l'antic francès seu. Sense pensar que, tal com ells argumenten, també hom pot dir que allà parlaven l'antic occità o algun perdut dialecte seu. Així: "safir" (he sentit "jo sabi" a Perpinyà), evolucionaria al francès "savoir/savuar" i l'oposen a "saber"; o "jo", que en forma occitana antiga és "eu", ha de cedir davant el "je" Francès, que proclamen era l'"única" llengua que usava "eo" en el seu lloc, sense pensar en "eu". Si voleu riure compareu les diferents maneres de dir "io" al text.

Altres estudis parlen de si és en lionès o peitoví. Però fins fa poc s'ha considerat aquest i el català parts de l'occità. És clar que, si aquest és parlava fins al nord, és lògic esperar que cada determinat número de quilòmetres hi havia diferències. Encara hi són on es parla, perquè vénen d'una antigor molt profunda. El que s'amaga és que no era el francès que s'ha imposat modernament a la Gàl·lia.

No s'adonen que les formes argumentades de "Poblo" o "ab" estan dient que el text és occità i que aquesta llengua es parlava des de Catalunya fins al Rin?

Un altre argument és que qui va recollir el text, mossèn Nittard (nét de Carlemany per part de mare, o sigui, teòricament de parla holandesa antiga), era de la Picardia (a tocar de Bèlgica) i que hi posa formes del seu dialecte del nord, sense adonar-se que això no desmenteix, ans confirma, que el text és occità, perquè es demostra que allà parlaven occità, o que les coses que serveixen per atribuir-ho a l'antic francès del nord són formes de l'occità del nord.

També hom vol identificar formulismes de la cancelleria i de tradició més o menys culta. Cosa lògica en aquest context, això seria una raó per a l'occità, perquè els francs entenen el germànic i els romans l'occità, i amb això sabem que aquests romans eren amunt, amunt, fins a dalt de tot. O sigui que, un romà d'Estrasburg o allà present, podia entendre el rei alemany parlant-li en occità, que no francès (germànic o barreja amb el romà).

Posteriorment, ha estat condemnat i arraconat cap al sud i ara és quasi extingit fora de Catalunya. En aquest punt veiem com els francs que volien fer-se entendre dels romans, els parlaven el que ara diem occità, que incloïa Peiteu i Lió.

Arguments del francès

Si hem de ser seriosos –diuen els francesistes–, no ens podem basar sols en un element per dir que els juraments són en llengua d'oc. No veieu que una multitud de fets demostra que d'ací ve el francès? Tenim evolucionacions fonètiques inexistents en Oc i que es fan en base de mots llatins comuns a les llengües llatines: *safir*, *cadhuna*, *aiudha*, *cosa*. No poden derivar en mots occitans. En Oc donen mots molt diferents. I tot i que poca gent gosa oposar-se a aquests oficialismo, la resposta no és difícil, però: "saber", "caduna" (cada una), "ajuda", "cosa".

Altres insisteixen: Res no prova que "ab" no s'usava en antic francès ni que sigui una de les moltes formes llatinitzants usades per clergues.

Però res no prova que qualsevol d'aquests mots no s'usava en occità o que és un arcaisme o llatinisme en occità. A més, el francès ha estat molt modificat des del renaixement.

En voleu un signe? Carles Martel és un nom en occità, si fos en l'híbrid francès seria "Marteau", i aquest és de la dinastia imperial. Per parlar amb els gals i els ibers havia d'usar l'occità, l'única llengua romana de les Gàl·lies.

Lluís M. Mandado i Rossell

NOTES:

1 L'autor d'aquesta notícia es deia Nithard. Es conserven dos manuscrits; un que és una còpia de l'any 1000, aproximadament, segurament per a sant Medard de Soissons. Vers el 1650 és comprat per a la reina Cristina de Suècia que el deixa a la biblioteca del Vaticà, que Napoleó portarà a París i es conserva a la Bibliothéque nationale de France la cote Latin 9768, no pas de les Gàl·lies, on es troba també l'altre manuscrit Latin 14663.

2 Cist: és entès en les traduccions al francès com del verb "ser": un "c'est". Però la proclama no té gaire sentit. En canvi, si mirem el llatí, trobarem *cistarius*, el "guardià del cofre", on deu estar el tractat o el tresor, o sia que es trenqui l'acord; o bé el mancat de "s" *citatus*, p.p. de *cito*; tenim el militarment congruent "proclamació o ordre

militar” que també ens reporta un militar citatio que és l’ordre d’atacar: “llançat, de pas viu”.